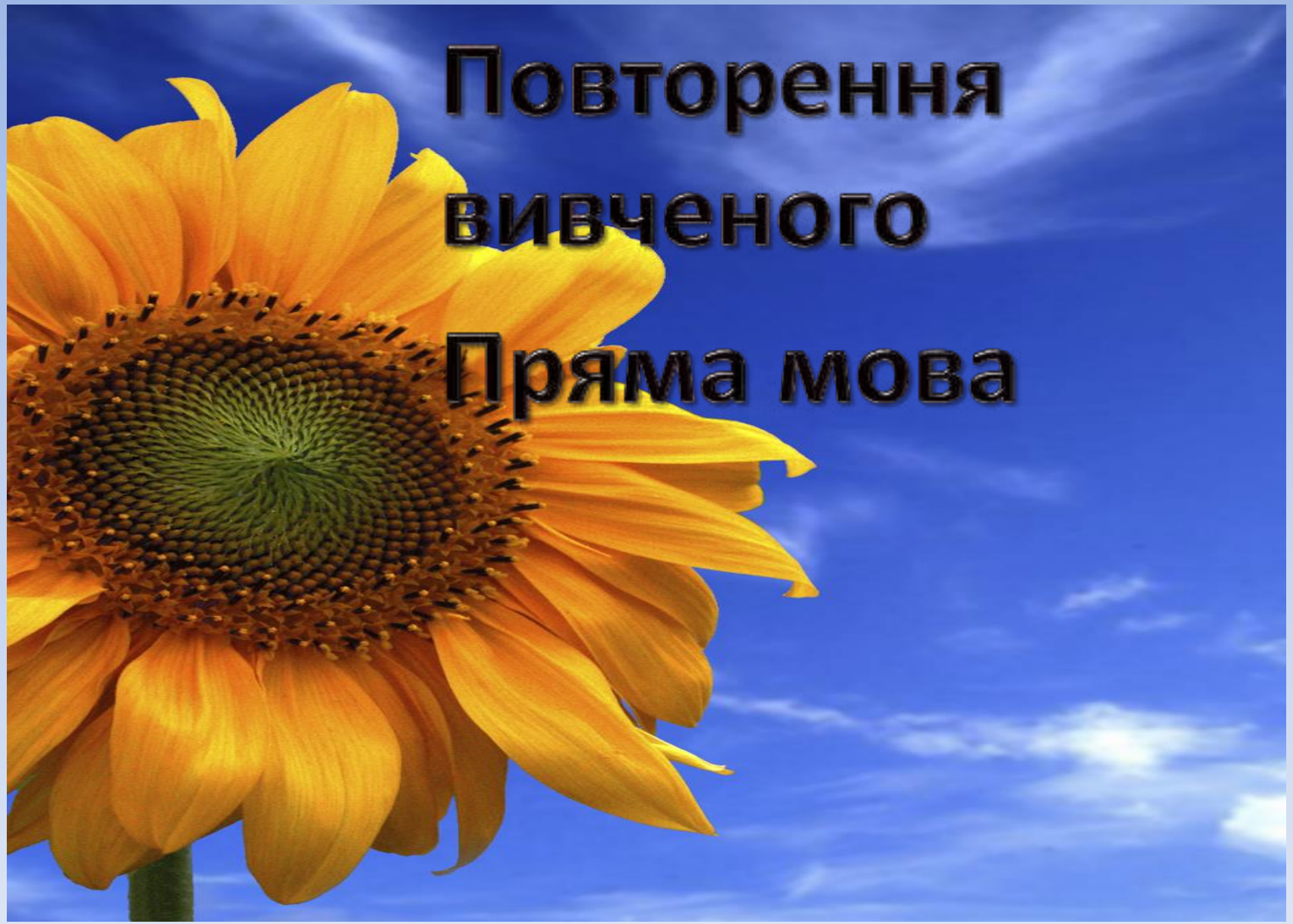
Повторення
вивченого
Пряма мова

1. Що нам відомо про пряму мову з попередніх класів?
2. З якою метою люди використовують пряму мову? Яка відмінність між прямою та непрямою мовою?
3. Яку структуру мають речення з прямою мовою?
4. Які розділові знаки використовуються при прямій мові?

У процесі спілкування у мовців виникає потреба передавати чи відтворювати висловлювання інших.

Які ж існують способи передачі чужого мовлення?

Способи передачі чужого мовлення

ПРЯМА МОВА

НЕПРЯМА МОВА

ДІАЛОГ

ЦИТАТА

- ***Що нам відомо про пряму мову?***

- ***Чужа мова, передана дослівно від імені того, кому вона належить*, називається прямою мовою (П, п).**

- ***Слова, що вказують, кому належить пряма мова і як вона висловлена, називаються словами автора (А, а).***

ПРЯМА МОВА

СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЧУЖОГО МОВЛЕННЯ

ПРЯМОЮ МОВОЮ

- називають чуже мовлення, передане дослівно, з усіма граматичними, інтонаційними та стилістичними особливостями.

ПРЯМА МОВА

може складатися з одного слова, одного речення і з кількох речень.

ПРЯМА МОВА

супроводжується реченням, що вказує на те, хто є мовцем та адресатом, за яких обставин вона висловлена. Таке речення називається **словами автора.**

Чи знаєте ви , що пряма мова може передавати: **слова іншої особи, слова самого автора, невисловлені думки**

- **Пряма мова** ("**П, П**"- **змістове ядро**)
- **Слова автора** (**А, а** – **коментар до чужого мовлення**)

- ***пов'язуються за змістом та інтона - цією, утворюючи особливу синтаксичну конструкцію, -*** **конструкцію з прямою мовою** .

Пряма мова ПІСЛЯ слів автора

У липневий вечір якось біля школи ти мені сказала: “Пахнуть матіоли”.
(*Д.Луценко.*)

А: “П. “

Он чутливо спить очеретина і шепоче світу: “Не буди!” ***(П.Перебийніс.)***

А:“П! “

Я спитав колись у батька: “Ви скажіть мені, на щирість, що найтяжче ранить серце?”
І почув: “Несправедливість”. ***(М.Нагнибіда.)***

А: “П ? “

Пряма мова ПЕРЕД словами автора

«Гарна музика»,— шепнула заслухано Дарка *(І. Вільде).*

“П “, - а.

“Дивись, коханий мій, дивись! В моїх очах – весна!” – казала так мені колись красуня чарівна. *(М.Вороний.)*

“П !“ - а.

«А куди ви їдете, люди добрі?» — осмілився спитати Павлусь *(А. Чайковський)*

“П ?“ - а.

Пряма мова В СЕРЕДИНІ слів автора

Я сказала: ”Я згодна, тату”, - і поцілувала йому руку *(В.Підмогильний)*

А: “П “, - а

..мені сказала:”Здрастуй!”-крізь туман *(Л.Костенко)*

А: “П !“ - а

Дід бурчав: ” Тепер би того дощу…” - і сердився невідомо на кого.

А: “П …“ - а

Пряма мова РОЗРИВАЄТЬСЯ словами автора.
П – одне речення

“ Хіба що… - майже пошепки промовила вона,- я сама спробую ”.	“П…-а, - п”.
«Рано ти,— каже батько,— закінчив науку» (Остап Вишня).	“П,- а, - п”.
«Ні, - зринула мисль, - у такий спосіб пожежі не згасити, треба трактором перетнути дорогу стихії!» (В.Скуратівськи	“П, -а, - п!”.
“За що ж, - хто-небудь попитає, - Зозуля Півня вихваляє?” (Л.Глібов.)	“П, -а,- п?”.

Пряма мова РОЗРИВАЄТЬСЯ словами автора.
П – кілька речень

«Ходять тут усякі... — бурмоче дід. — Недавно двоє пройшло» (О. Донченко).

“П…-а. - П”.

«Зажди! — просить хлопчина.— Не тікай від мене, візьми мене із собою, перевези!» (Б. Лепкий).

“П!(?)-а.-П”.

“Та ні, я того не кажу, - відповідав Зінько. – Знаю, що земля це ваша ”

“П, -а. - П”.

«Пізно, Володько,— і додала тим самим легким смішком: — Ех ти, сторож!» (І. Сенченко).

“П!(?)-а:-П”.

Завдання 1.

До поданих речень підберіть відповідні схеми

Зразок:

„Яке досконале вміння вести бесіду", - подумав я мимоволі.

„П" , - а. П - пряма мова, а - слова автора

1. „Десять склянок!" - подумав Климко і уявив купку солі, величеньку таку.

2. „Тато! - згадав я раптом. - Так усміхався тато!"

3.Мені казали: „Колю, ти анархіст".

4. Я подумав тоді: „Дні коротшають так само непомітно, як і людське життя", - і пішов на Житній ринок базарувати.

5.«Мила тітонько Дусю, - подумав вдячно, - таких, як ви, стратегів у світі не дуже бага - то!»

6. „Чого ж він ото нічого не показує?" - питають у матері (З тв. Гр.Тютюнника).

Перевір себе:

1.	„П?” – а
2.	А: „П”, – а.
3.	„П!” – а.
4.	„П! – а. – П!”
5.	А: „П”.
6.	„П, -а, -п!»

Перевір себе:

1.	„П?” – а	- 6
2.	А: „П”, – а.	- 4
3.	„П!” – а.	- 1
4.	„П! – а. – П!”	- 2
5.	А: „П”.	-3
6.	„П, -а, -п!»	- 5

Завдання 3

Усміхнись. ***Вставте пропущені розділові знаки.*** ***1-в.***

Не вдалося

Питає батько у сина Василька ти вже виправив ту двійку, що з математики одержав?»
Виправив татку але лише у щоденнинику. В журналі не вдалося бо вчителька на перерві з класу не виходить відповів син.

Усміхнись. ***Вставте пропущені розділові знаки.*** ***2-в.***

Відповідь

Якось на уроці вчителька питає Славу Коли ти йдеш по вулиці і бачиш гарний сад а в ньому багато груш і яблук що ти думаєш про того господаря? Чи має він собаку! відповів хлопчик.

Завдання 3

Усміхнись. ***Вставте пропущені розділові знаки. 1-в.***

Не вдалося

- ***Питає батько у сина: «Василько, ти вже виправив ту двійку, що з матема - тики одержав?»***

- ***«Виправив, татку, але лише у щоденни-нику. В журналі не вдалося, бо вчителька на перерві з класу не виходить»,- відповів син.***

Усміхнись. ***Вставте пропущені розділові знаки. 2-в.***

Відповідь

- *Якось на уроці вчителька питає Славу: «Коли ти йдеш по вулиці і бачиш гарний сад, а в ньому багато груш і яблук, що ти думаєш про того господаря?»*

- *«Чи має він собаку!»- відповів хлопчик.*

Способи передачі чужого мовлення

НЕПРЯМА МОВА

❖**Непрямою мовою називається чуже мовлення, що передається не дослівно, а зі збереженням лише основного змісту висловлювання**

❖**(Дівчина замилувалася квітами і сказала, що вони чудові).**

❖**У непрямій мові втрачається лексична, інтонаційна та стилістична своєрідність чужого мовлення.**

Особливості заміни прямої мови непрямою в різних за метою висловлювання реченнях

Розповідне

сполучники:
що, ніби, щоб

пряма мова

«Той, хто зневаж - ливо ставиться до рідної мови, не може й сам викликати поваги до себе»,- сказав Олесь Гончар

непряма мова

[*Олесь Гончар говорив*], (що той, хто зневаж-ливо ставиться до рідної мови, не може викли-кати поваги до себе).

Особливості заміни прямої мови непрямою в різних за метою висловлювання реченнях

Питальні

сполучники чи сполучні слова: **хто, що, який, чий, котрий, де,коли, як..**

пряма мова

«Чи є що золота дорожче на землі? » - у мудреця спитали люди

непряма мова

У мудреця спитали люди, чи є що на землі дорожче від золота.

Особливості заміни прямої мови непрямою в різних за метою висловлювання реченнях

Спонукальні

сполучник **щоб.**

пряма мова

«Синку, ану йди сюди!»- попросила матуся

непряма мова

Матуся попросила, щоб синочок підійшов.

Речення з непрямою мовою

Головна частина — слова автора

Підрядна частина — пряма мова

Підрядна частина приєднується до головної сполучниками підрядності або сполучними словами

Утворюється складнопідрядне речення із з’ясувальною частиною

Працюємо у парах. Творче конструювання

Завдання перебудуйте подані синтаксичні одиниці:

I студент: на речення з прямою мовою та словами автора;
II студент : на речення з непрямою мовою. Прокоментуйте різницю між ними та їх інтонаційним оформленням.

1.Ні! Я ще жива!Я буду вічно жити!Я в серці маю те, що не вмирає… (Леся Українка)

2. Своєю поведінкою, своїми вчинками не завдавай людині болю, образи, хвилювання.

(В.Сухомлинський)

3. Умій підтримати людину, допомогти їй, коли у неї горе.

(В. Сухомлинський)

При заміні прямої мови непрямою

1

Займенники і дієслівні форми 1-ї та 2-ї особи **стають**

займенниками і дієслівними формами 3-ї особи

2

Пропускаються звертання, вигуки, іноді вставні слова та частки

«Три біди є у людини: смерть, старість і погані діти », -
говорить українська народна мудрість.

Усуньте помилки, допущені під час заміни прямої мови непрямою. Обґрунтуйте свою правку.

1. Редактор попросив новенького, що ти розкажи мені трохи про себе.

2. Пасажир запитав у провідника, чи скоро ви подасте мені чай.

3. Микола, розглядаючи в сутінках засмагле цегляно-червоне обличчя бронебійника, сказав, що ловко ти останній танк підбив.

4. Юнак, зриваючись із місця, гукнув товаришам, що я зараз буду тут, лише на хвилинку забіжить додому.

Способи передачі чужого мовлення

ДІАЛОГ

- **Діалог — це пряма мова, що передає розмову двох осіб.**
- **Слова кожної особи, яка бере участь у розмові, називаються репліками.**
- **Слова автора супроводжують репліку, якщо не зрозуміло, кому належить пряма мова**

Пунктограми при діалозі

- **Енріко Карузо здійснював турне Америкою. У дорозі його машина зламалася. Співак сказав водієві:**

- Поки ти поремонтуєшся, я зайду на найближчу ферму.

Родина фермера сердечно прийняла артиста, і на прощання господар запитав:

- З ким ми мали честь зустрітися?

- Я Карузо, - відповів тенор.

- Боже мій! Ніколи не думав, що я зможу зустрітися з вами! Уяви собі, - звернувся він до дружини, - перед нами легендарний мандрівник, про якого ми стільки читали, - Робінзон Карузо!

Іноді репліки супроводжуються словами автора. Побудуйте та запишіть діалог з реплік

- **Я вже!; та ні, спробував; запропонував учитель; не минуло й двох хвилин, як один із учнів; *Вже!* що, вже розв'язав?; А тепер спробуйте розв'язати задачу;**

Іноді репліки супроводжуються словами автора. Запишіть текст і поставте розділові знаки.

Вже!

- **- А тепер спробуйте розв'язати задачу,- запропонував учитель.**
  Не минуло й двох хвилин, як один із учнів:
  - Я вже!
  - Що, вже розв'язав?
  - Та ні, спробував.

- **Діалог може бути і в лапках.**
- **Тоді кожна репліка записується одна за одною в рядок, а між репліками ставиться тире.**

- **« Що найкрасивіше в світі?» - «Фіалка в горах» - «Що красивіше, ніж фіалка в го - рах?”- «Любов» - «Що найкрасивіше в сві- ті?» - «Сонце ранкове в горах» - «Що яскра- віше від сонця ранкового в горах?» - «Любов». (Р.Гамзатов)**

Мова однієї особи в художньому творі – це …

Мова однієї особи в художньому творі – це …

МОНОЛОГ

- **Розрізняються монологи, звернені до слухачів, глядачів або читачів, і внутрішні монологи.**

- **І ті й другі вживаються для характеристики персонажів і сприяють виявленню авторського ставлення до них.**

Наведемо приклад внутрішнього монологу героїні із роману у віршах Ліни Костенко “Маруся Чурай”

Портрет Марусі Чурай

«Маруся Чурай».

…Учора хтось жалів мене: причинна.
Така тепер я чорна і худа,
така хистка тепер моя хода.
Вбираю світ порожніми очима.

Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, -
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,

усе як є - дорога, явори,
усе моє, все зветься - Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
що хоч спинись і з Богом говори.

Домашнє завдання.

Написати твір-мініатюру на моральну-етичну тему «Поспішайте робити добро», використавши українську народна мудрість «Три біди є у людини: смерть, старість і погані діти » як тезу, введіть до тексту речення з прямою мовою.

Різновид діалогу - полілог.

У полілозі беруть участь кілька осіб (троє і більше). У драматичних творах діалоги і полілоги становлять основну форму відтворення змісту, тому запис їх полегшений:

- **з абзацу пишеться ім'я дійової особи, ставиться крапка, а потім записується репліка.**

М о к і й. На жаль, гарних українських кінокартин дуже мало... Дуже мало!

Р и н а. Оце ж вона й прийшла спитати, про оце ж і просить, щоб я з нею пішла сьогодні в кіно. А мені ніколи, розумієш?

М о к і й. Гм... Я пішов би, та мені треба на збори.

(М. Куліш)

Способи передачі чужого мовлення

ЦИТАТА

- **Цитатою називається дослівно наведений зі збереженням усіх граматичних та стилістичних особливостей уривок із чужого висловлювання, що використовується мовцем для підтвердження чи пояснення власних думок.**
- **Тому в цитаті не можна нічого змінювати, навіть розділових знаків.**
- **Цитата на письмі береться в лапки**

(Видатний український письменник Гр. Тютюнник був переконаний, що «кожен письменник обирає собі тему найближчу, найріднішу….»)